

Haýsy MHP

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika

написано kitapcy | 25 январа, 2025

Haýsy MHP HAÝSY MHP

Kemal Kylyçdarogly soňky wagtlar nasionalizme aýratyn üns berýär. Nasionalistler bilen ýygnaşyk geçirýär. Nasionalist geňeşçi alýar...

Geň görer ýaly zat ýok, 1927-nji ýyldan bäri JHP-niň emblemasyndaky oklaryndan biri nasionalizm...

Emma, nasionalist (milliýetçi) düşünjesi hemişe jedelli boldy. Modern nasionalist düşünjesi Beýik Fransuz rewolýusiýasynyň (1789) ideýalaryndan döredi. Ilkinji nasionalist hereketler Napoleonyň golastyndaky (1804-1815) Prussiyada (Germaniýa) ýüze çykdy. Osmanla garşy 1821-nji ýylda gozgalaň turzan grek nasionalistleri bu düşünjäniň Ýewropada ýaýylmagyna sebäp boldy.

Ýöne... «nasionalizm» düşünjesinde mesele ýüze çykdy. Nasionalizmi fransuz we nemes nasionalizmine böldüler. Fransuz nasionalizmi medenidi. Degişli halkynyň barlygyny, bitewiligini, ösüşini öňe tutýan syýasy düşünje sistemasydy. Rewolýusiýa arkaly häkimiýete şarikdeş bolan buržuaziiýanyň öz bazaryny daşarky täsirlere garşy goramagydy.

Nemes nasionalizmi bolsa, dogluş bilen, milletdir gan bilen baglanyşyklydy...

A Osmanlyda?

Kosmopolitik Selanik merkezli ittihatçylar fransuz mekdebinden çykan medeni nasionalizmiň tarapdarydy. Beýleki bir ýandan: Akýigitzada, Akçura, Maksudy, Agaogly ýaly Orsyýetden göçüp gelen emigrantlaryň Orta Aziýa köklerine goldanýan nasionalizmi nemes mekdebine ýakyndy. Elden gidirlen ýerler, kebzedan urlan «hanjar» Osmanlydaky nasionalizmi militanlaşdyrdy...

A respublika?

Nasionalizm tezisleri Selanikdäki birinji döwürde medeni garaýyşlara gaýdyp gelip, kwalifikasiýalaşdy. Milletine seretmesizden hukuk manysynda «Türkiýe halkyna türk» diýildi. Durkheýmiň pozisiýasyndaky Ziýa Gökalpyň türkçülik garaýyşy şular ýalydy...

Atatürk bu garaýyşa, özüne garşydaş gören ýerler Turançy «Türk merkezlerini» («Türk ojaklary») ýerlerdäki 264 bölümi bilen bile ýapdyrdy.

ABŞ-da başlan maliýe krizisi 30-njy ýyllarda Türkiýede nasionalizm düşünjesini «Orta Aziýa köklerine» dolap getirdi. Diňe antropologiýa ugrunda galynyp, jynsy nasionalizme yönelinmedi. JHP 1931-nji ýylda programmasyna şuny goşdy: «Halk biri-birine dil, medeni, ideal taýdan bitewilik bilen baglanan raýatlaryň emele getiren syýasy-jemgyýetçilik toparydyr».

Nasistler häkimiýet başyna gelenden soň nemes nasionalizmi Türkiýede özüne tarapdar tapmaga başlady. Bir žurnalyň redaksiýasynda işleýän sagçy-çepçi nasionalistleriň ýoly kesişdi, iki ýakyn dost Nihal Atsyz bilen Sabahatdin Alynyň dawasy muňa mysaldyr.

Soňra... Nihal Atsyzynyň jynsy binýatly nasionalist hereketinde-de bölünşik bolup geçdi. 1969-njy ýylda Alparslan Türkeş ondan ýoluny aýyrды. «Taňry türki gorasyn!» şygarynyň ýerine «Ganymyz aksa-da ýeňiş yslamyňkydyr!» şygary girizildi. «Bozgurt» nyşanynyň ýerine «Üç ýarymaý» goýuldy.

Türkeşiň mistisizm temaly nasionalizmi antikommunistik göreşiň derejesine çenli pese düşürlip, eden-etdiçilikli hereketlere yöneldi. Döwletiň berýän maglumatnamasyna görä, ýurduň çar künjündäki kommando lagerleri nasistlerden nusga alnyp gurlupdy.

Munuň özi, ilkibaşda ABŞ-dyr Günbataryň Ýakyn Gündogardaky çepçi röwüşli «BAAS» ýaly garaşsyzlykçy nasionalistleriň garşysyna syýasy yslamy çykarma strategiýasyna laýyk gelýärdi... 90-njy ýyllar... Sowet Soýuzynhň dargamagy, global neoliberalizmiň dünýäni ýesir almagy we Türkeşiň aradan çykmagy bilen MHP seňseleme döwrüne girdi. Hut şon üçin döwlet bazarynyň goragynda durmaly partiýa ýurduň ykdysadyýetiniň kesekileriň golastyna geçmegine sesini çykarmady. Günbataryň global eksplutasiýasyna laýyk hususlaşdyrmalaryň tarapynda durdy. Kemal Derwişiň syýasatyna boýun egdi.

MHP häzir haýsy nasionalizmiň pozisiýasynda dur?

Indi... käbir nasionalistleriň taryhyň dürli döwründe duşmançylyk eden Orsyýetiniň tarapynda durup NATO guramasyna garşy çykýan, çepçileriň antiimperialistik amerikan 6-njy flotiliýa garşylygyndan öwgi bilen söz açýan, hususlaşdyrmagyň däl-de önümçiligiň arkasynda durýan, doly garaşsyz Türkiýe ideýasyny tekrarlaýan, «elipbiýe garşy» Mahir Ünala berk garşylyk görkezen Döwlet Bahçeli partiýasynyň nasionalizm düşünjesini Atatürküň pozisiýasyna getirenokmy?

Kylyçdaroglundan Bahçelä jemgyýetçilik bitewileşdiriji «kebşir» syýasy yslamdan Atatürk nasionalizmine tarap taýýarmy?

Erdoğanýň «Türkiýe asyry» («Türkiye Yüzyılı») tezislerine şu nukdaýnazardanam seretmeli bolmaýarmy?

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 01.11.2022 ý. Publisistika